

УДК 341.325(477.83/.86)+(439.5)

**СЕЙМОВА І ПАРЛАМЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
Ю. РОМАНЧУКА ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО
НАСЕЛЕННЯ У ГАЛИЧИНІ ТА ЙОГО ПОЛІТИЧНОГО
ВИЗНАЧЕННЯ В АВСТРО-УГОРСЬКІЙ ДЕРЖАВІ**

А. Мельник

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна
e-mail: melnyk0982@gmail.com*

Досліджено сеймову і парламентську діяльність Ю. Романчука як засіб організації українського населення Галичини та його політичного визначення в Австро-Угорській державі. На основі аналізу промов та стенографічних записів, які друкувалися у газеті «Слово», а також інших опублікованих і неопублікованих (архівних) документів і матеріалів, присвячених вивченню постаті Ю. Романчука, висвітлено його роль у зміцненні українських фракцій у Галицькому сеймі та Віденському парламенті з метою захисту національних і соціальних прав українського народу.

Ключові слова: представницькі органи влади, сейм, парламент, національні меншини, фракція, національні інтереси, соціальні права, політичне самовизначення.

Становлення Ю. Романчука як державно-політичного діяча відбувалось у складних і суперечливих умовах перебування Галичини у складі Австро-Угорщини. Здавалось би, що після скасування кріпацтва (7 вересня 1848 р.), українці, як і інші народи, ставши суб'єктом конституційно-правових відносин, отримали статус повноправних громадян держави. Насправді ж, українська політика центральної та місцевої влади мала яскраво виражений колоніальний характер (соціальний і економічний гніт українців доповнювався національним, релігійним та культурним), і була спрямована на позбавлення українського населення краю національної ідентичності. Свідченням чого був хоча б той факт, що наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. у представницьких органах влади – Галицькому крайовому сеймі та Державній раді (австрійському парламенті) через нерівномірне та непропорційне співвідношення депутатських мандатів від різних верств населення українців налічувалося найменше. Зокрема, у 1867 р. серед 266 членів палати панів Державної ради – рейхсрату, був лише один представник українців – греко-католицький митрополит. У палаті депутатів українці мали (в 1879 р.) 33 послы, натомість поляки – 57. Насправді ж представництво українців в Державній раді становило 8–10 депутатів, така ж кількість зберігалася тут до виборчої реформи 1907 р. [1; 2].

Наведені факти свідчать, що створена в Австро-Угорщині політична система не відповідала національним інтересам галицьких українців. Однак іншого цивілізованого шляху, крім законодавчого, для захисту своєї національної ідентичності в них не було. Як слушно зазначає І.С. Монолатій, австрійське законодавство попри свою недосконалість все ж таки відкрило усім народам держави засадничо рівний шлях до здобутків тогочасної демократії, стимулюючи, а подекуди – просто змушуючи слабших до пришвидшеного розвитку, аби зрівнялись із політично сильнішими [2]. Тому лише з допомогою конституційних та інших нормативно-правових актів, які регулювали національні відносини в краї, можна було змінити наявні в державі закони і так захистити українське населення.

Як бачимо, в українців Галичини для самоорганізації та політичного визначення в Австро-Угорській державі була правова основа. Але конституційні та інші нормативні акти, які регулювали національні відносини в краї і проголошували рівність усіх підданих, незалежно від їх віросповідання і соціального стану, були формальними. Свої соціальні й національні права українці змушені були повсякчасно виборювати і насамперед через представницькі органи влади. Тому Ю. Романчук починає боротьбу за депутатський мандат і в 1883 р. стає послом Галицького крайового сейму, перемігши на виборах у Калуській окрузі Вольфарта, начальника суду з Войнилова.

На той час 41-річний Ю. Романчук уже був знаним і популярним громадським діячем, адже впродовж багатьох років самовіддано трудився в українських національно-культурних товариствах і часописах, зарекомендувавши себе як авторитетний захисник галицьких українців. Будучи одним з дев'яти українських представників, які всупереч крайовій владі пробивалися до сейму, він активно включився в посольську діяльність. На першому ж засіданні новообраного сейму Ю. Романчук порушив питання про верифікацію (визнання) виборів, чого раніше ніхто не робив, хоча вибори в Галичині постійно супроводжувалися численними зловживаннями з боку владних структур. Значною мірою це було пов'язано з тим, що виборчий закон до Галицького сейму за будь-яких умов забезпечував у ньому цілковиту перевагу шляхти, до того ж, польський політичний рух, будучи організованішим, переважав український. За домінування польського політикуму українці не могли розраховувати на значне сеймове представництво.

Не став винятком і 1883 р. – вибори засвідчили відчутну поразку українців. Обрані депутатами москвофіли запропонували колегам-народовцям, які у сеймовому представництві галицьких українців здобули більшість, скласти посольські мандати. Однак Ю. Романчук не підтримав цієї пропозиції, вважаючи, що «навіть нечисленну українську репрезентацію належить трактувати, як повноправне представництво всіх галицьких українців» [3]. Скориставшись посольською трибуною, він уперше публічно оскаржив вибори, пояснивши, чому раніше було дуже мало протестів від українців щодо зловживань влади на виборах.

«Коли б ми мали безсторонній виборчий трибунал, зазначив Ю. Романчук, – тоді б Ви побачили, скільки до нього вплинуло би протестів проти таких виборів!» [4]. Звичайно, українські послы не могли розраховувати на задоволення своїх вимог, бо в сеймі становили меншість, однак їм було важливо дати політичну оцінку діям влади.

Аналіз виступів послів сейму, стенографічні записи яких друкувались у газеті «Слово», а також інших опублікованих і неопублікованих (архівних) документів і матеріалів, зокрема, брошур з промовами Ю. Романчука та його автобіографічних видань, наукових праць (О. Аркуші, В. Булачека, Л. Ілина, О. Мікули, М. Мудрого, І. Чорновола та ін.), присвячених дослідженню постаті Ю. Романчука та діяльності української крайової фракції у сеймі, показав, що за період своєї каденції (з 1883 р. до 1889 р.) він помітно зміцнив (організаційно та ідеологічно) українську крайову фракцію і активно використовував посольську трибуну для захисту національних і соціальних прав народу.

Крайовий сейм, враховуючи політичну структуризацію галицького суспільства, для українського представництва, зрештою, як і для послів інших народів, що проживали в Австро-Угорщині, був, так би мовити, політичним імперативом, який не лише відображав наявні в суспільстві сили, але й реально впливав на їх формування та діяльність. Згідно зі статутом 1861 р. та тимчасовим регламентом

1865 р. сейм як орган крайового самоврядування був наділений трьома функціями: законодавчою, управлінською та контрольною. Тому через сейм як найвищий політичний орган краю, проходили усі без винятку важливі питання, а, крім цього, він ставав ще й трибуною декларацій політичних прагнень національних меншин держави. Тому в контексті міжетнічних взаємин посольська діяльність була важливим елементом політичної модернізації крайового суспільства, а при виникненні конфліктів призводила до взаємовигідних компромісів.

Посольська діяльність Ю. Романчука у Галицькому сеймі відбувалася в атмосфері агресивної ворожості польської більшості до послідовного захисника українських інтересів у краї. Практично будь-яку його пропозицію, спрямовану на поліпшення становища українців, саботували польські депутати [5]. І все ж Ю. Романчук як один із політичних лідерів галицьких українців успішно використовував можливості сейму для досягнення стратегічних цілей національного руху. Зокрема, він гостро критикував діяльність сейму, яка, на його погляд, була спрямована на «обмеження автономії громад, поглиблення міжнаціонального антагонізму» [6], і порушував питання щодо проведення виборчої реформи, яка б збільшила сеймове представництво українців.

Як прихильник еволюційних методів модернізації суспільства, Ю. Романчук вважав, що відносини між націями мають бути вирішені лише з позицій рівності. І був переконаний, що велика нація має поважати маленьку й забезпечувати всі умови для її рівноправного розвитку. Звичайно, він розумів, що для побудови такого суспільства потрібні конкретні закони і реальні механізми реалізації відповідних угод у перспективі. Тому багато зусиль докладав для порозуміння між різними політичними силами, зокрема з москвофілами, слушно вважаючи, що міжусобиці – головна причина слабкості українського руху. Завдяки зусиллям Ю. Романчука, як керівника сеймового представництва, українські послы, попри перманентні суперечності всередині фракції, підготували чимало законопроектів на підтримку національної культури. Усвідомлюючи, що національна культура була тим неодмінним чинником, який не лише консолідував українців, але й безпосередньо впливав на формування та розвиток ідеї українського державотворення в Галичині.

На першому місці у депутатів був захист рідної мови, без якої, як відомо, немає національної свідомості, і з якої, власне, постає національна ідея. Особливо наполегливо українські послы обстоювали, зокрема, проблему впровадження української мови як мови викладання в народних та середніх школах Галичини.

«Високий сейме! – заявив Ю. Романчук, виступаючи в 1884 р. на черговій сесії. – Изъ всехъ законовъ, якій издаль сеймъ въ теченіи своего 23-летнего существованія, законъ о преподавательномъ языкѣ въ народныхъ и среднихъ школахъ есть самый несчастливѣйшій.

И такъ основныи законы государственныи гарантируютъ каждому народу равноправность его языка въ школахъ и средства къ образованію на своемъ матернемъ языкѣ, наш же древний законъ школьный не знаетъ такой равноправности и не признаетъ такихъ же средствъ» [7].

На думку Ю. Романчука, плачевний стан української мови ускладнював і без цього непрості міжнаціональні відносини в краї. Змінити ситуацію на краще, вважав він, мав внесений ним на розгляд сейму проект закону про запровадження в гімназіях паралельних класів з українською мовою навчання, а також – законопроект про відкриття української гімназії в Перемишлі. Ініціативи Ю. Романчука викликали опір голови шкільної комісії сейму, графа Дзедушицького та польських послів

Черкавського і Малецького. Однак українські депутати не бажали відмовлятися від своїх намірів, і звернулися у 1887 р. за підтримкою до населення краю. У відповідь – до центральних органів влади й Галицького намісництва надійшло сотні петицій з усієї Галичини, в яких люди схвалювали діяльність українських послів. А Ю. Романчук та Ол. Огоновський як делегати від «Народної Ради» порушили це питання і під час зустрічі з міністром – президентом Таффе й міністром освіти Гавчем. Після тривалих дискусій граф Дзедушицький змінив своє ставлення до проекту Ю. Романчука, який було прийнято в такій редакції: «Закликається високий уряд, щоби ввів навчання на «руській» мові в паралельних відділах чотирьох нижчих класів гімназії у Перемишлі» [8]. Згодом українські гімназії (фінансовані державою) були відкриті в Коломиї, Тернополі, Станіславові та інших містах Галичини. Це стало важливим прецедентом, бо до цього часу гімназії з українською мовою викладання діяли лише у Львові.

Суспільний статус української мови Ю. Романчук активно захищав, і як депутат австрійського парламенту, депутатом якого він став у 1891 р., перемігши на виборах в окрузі Бібрка – Долина – Калуш.

Дотримуючись принципу, що «почуття окремішності має перемагати настільки довго, як довго національна окремішність буде під загрозою» [9], він, зокрема, потребував від уряду поділу Крайової Шкільної Ради на дві національні секції, наполягав на реорганізації системи народних шкіл, порушував питання про відкриття нових національних гімназій тощо. Це викликало спротив анти-українських сил: реалізація цих вимог порушила б домінуючу в політичному середовищі Австро-Угорщини, концепцію багатокультурності, згідно з якою школа для польських діячів була інституцією, яка сприяла добровільному вибору польської мови непольським населенням Галичини.

Найгостріші суперечки точились під час обговорення проблеми відкриття українського університету у Львові. Адже після прийняття сеймом 1868 р. рішення про цілковиту полонізацію Львівського університету, українці були позбавлені права навчатися тут рідною мовою. Становище ще більше ускладнилось у квітні 1879 р., коли цісар прийняв рішення запровадити польську мову у Львівському університеті для внутрішнього користування. У відповідь Ю. Романчук вніс проект резолюції про заснування українського національного університету, а під час виступу в парламенті наголосив, що для цього є всі умови, крім однієї – бажання уряду, який має задовольняти потреби тих народів, що мають чисельне представництво в парламенті. І першим кроком до розв'язання цієї проблеми, на його думку, має стати принаймні бажання визнати урядом потребу існування українського університету. «Русини, – зазначав Ю. Романчук, – вбачають у створенні університету запоруку національної величі і рівноправності з іншими народами» [10].

Як засвідчив аналіз, проблема заснування українського університету у Львові мала яскраво виражений політичний характер. Адже відкриття вищого національного закладу не лише підвищувало статус української мови в австро-угорській державі, але й сприяло зміцненню українського національного руху загалом. Чого австрійська влада, власне, не бажала допускати й всіляко затягувала з прийняттям відповідного рішення. Не випадково ж на численні запити українських послів міністр освіти та віросповідань В. Гартель незмінно відповідав, що не бачить перешкод з боку польського керівництва для здобуття українцями вищої освіти [10].

Протестуючи проти антиукраїнської позиції уряду, українські студенти 19 листопада 1901 р. провели багатолюдне віче (серед учасників було майже 3 тис. осіб), на якому потребували ширшого використання української мови в універ-

ситеті. Влада проігнорувала цю акцію, більше того, найактивніших учасників віча виключили з університету. У відповідь понад 600 українських студентів добровільно відмовилися від навчання. Тоді ж Ю. Романчук вніс пропозицію «щоби правительство предложило Палаті проект закону відносно заснування руського університету у Львові, та до часу впровадження його в життя творило паралельні катедри з руським язиком викладовим...» [11]. А в січні 1902 р. на чолі делегації НТШ (під час зустрічі з міністром освіти) він знову вимагав від уряду відкриття українського університету. Ту саму проблему Ю. Романчук виносив на розгляд парламенту і під час засідань 21 лютого, 13 березня, 15 квітня 1902 р. Неодноразово привертая до неї увагу і в наступних каденціях. Проте урядові чиновники постійно твердили, що «на закладанє нових університетів нема ані грошей ані достаточних сил наукових» [12].

Конструктивна позиція українських послів щодо відкриття національного університету у Львові не завжди адекватно оцінювалася студентами. Найрадикальніші з них вважали дії українських парламентаріїв недостатньо рішучими. Особливо гостро критикували студенти Ю. Романчука як керівника парламентської фракції. У зв'язку з чим він змушений був навіть спростовувати чутки, що начебто назвав виступ студентів «брутальним» [13]. Насправді ж, реально оцінюючи стан справ, Ю. Романчук дотримувався букви закону. Як цивілізований політик він не змінив своєї позиції й через п'ять років після демаршу студентів, заявивши: «на те, що би цілий руський університет зараз або хоч би за пару літ був заложений, годі робити надії» і продовжував, що відкриття нового університету чи навіть факультету «може статися тільки в законодавчій формі, а, отже, треба на се і предложення от правительства і ухвали парламенту» [13].

Виважено діяв Ю. Романчук і під час подій, пов'язаних із вбивством намісника Галичини А. Потоцького. Як відомо, після здійснення атентату збурилися всі поляки Львова, адже А. Потоцький був цісарським намісником польського походження. У місті відбувалися вуличні протести, в ході яких поляки з гаслом «*Wić Rusinów*» трощили шибки в українських інституціях, вимагаючи якнайсуворішої кари для М. Січинського – українського студента, який вчинив цей замах. Погромів, зокрема, зазнали: наукова книгарня, Академічна бурса, філії «Просвіти», «Народної гостинниці», банку «Дністер», редакції газет, греко-католицька семінарія і навіть монастирі сестер-василіанок [14]. Окремі ж польські політики (наприклад, лідер ППСД І. Дашинський) заявляли, що розуміють дії українців з причини браку в них національної автономії в Галичині. Однак, говорячи про численні факти приниження національних почуттів етнічної більшості регіону, заперечили використання тероризму як методу політичної боротьби в державі як такого, що суперечить нормам конституції [15].

По-різному оцінили вбивство й українці. Так, член УРП К. Трильовський, як і більшість радикалів, поставився до вчинку М. Січинського схвально і намагався організувати політичну маніфестацію на його підтримку [16]. Натомість один з лідерів УНДП Є. Олесницький назвав вбивство А. Потоцького серйозним ударом по намірах прихильників українсько-польського порозуміння і з розпачем констатував: «Все пропало. Січинський знищив велику справу...» [17]. Публічно засудив убивство (під час проповіді в соборі Св. Юра) митрополит Андрей Шептицький, який назвав його злочином і заборонив героїзацію [18]. Для Ю. Романчука та його колеги М. Василька, лідерів українців у Державній раді, вбивство намісника теж стало актом політичного терору, про що вони заявили на сторінках німецькомовних часописів «*Die Zeit*» і «*Neue Freie Presse*» (15 квітня 1908 р.), підкресливши однак,

що довголітні утиски українців і сваволя польської адміністрації підготували «небезпечне збурення народу»[11].

Позиція Ю. Романчука викликала гостру суспільну полеміку в Галичині. Польська преса звинуватила українського посла в подвійних стандартах, мовляв, не оприлюднивши своєї позиції в українських виданнях, Ю. Романчук, власне, не захотів компрометувати себе в очах української громадськості [19]. Водночас його різко критикували українські студенти, які підтримали вбивство намісника, і вимагали скласти повноваження голови українського представництва. Не менш дошкульною була публікація в «Громадському голосі» – органі радикалів, в якій було зазначено, що беручи участь у похороні намісника, Ю. Романчук «приніс встид руському імені», хоча, крім нього, на похороні були й Олександр Барвінський, Кирило Студинський та єпископ Григорій Хомишин [20]. Вимагали пояснень від Ю. Романчука і колеги-посли, громадські діячі та політики. Тому він змушений був уточнити свою позицію на засіданні парламенту, де зазначив, зокрема, що своє ставлення до вбивства А. Потоцького він оприлюднив як український посол, а не керівник фракції, а на похороні був як приватна особа [21].

На наш погляд, у цій складній і неоднозначній ситуації Ю. Романчук повів себе гідно й дипломатично. З одного боку, він як політик, повинен захищати національні права свого народу, розумів, що вбивство цісарського намісника спровокували репресії проти галицьких українців, які на виборах до крайового сейму відмовлялися голосувати за графа А. Потоцького. Невипадково ці вибори в народі назвали «кривавими» [22]. Їм, як відомо, передувало жорстоке «умиротворення» українських селян у с. Ліску-Шляхетському Бучацького повіту та розправа над жителями с. Горуцького Дрогобицького повіту [15]. Протести та обурення людей викликала й усна вказівка намісника повітовим старостам «стинати голови кандидатам від українських партій» [11]. Водночас як парламентарій, віце-президент Державної ради Ю. Романчук не міг не засудити теракту, знаючи, що окремі українські політики, зокрема, члени УРП, а згодом й УСДП, також певною мірою були відповідальними за агресивні дії на виборах. Йшлося про напади активістів цих українських партій в Ланах під Бібркою, Гринові, Сухові тощо.

Як бачимо, тверезомисляча позиція Ю. Романчука, зрештою, як і багатьох українських політиків, сприяла відверненню польсько-української війни, загроза якої на той час витала в повітрі. Адже не секрет, що для дестабілізації ситуації в краї, влада поширювала неправдиву інформацію про скоєні замахы на старост у Сокалі, Сяноку, Калуші, Тернополі і Кам'янці-Струмиловій. Крім цього, крайова адміністрація, яка цілковито контролювалася поляками, ініціювала надходження до президії намісництва телеграм про начебто заплановані українцями акції терору, відправники яких потребували від уряду забезпечити в Галичині конституційний порядок [15].

Одним із найважливіших напрямів парламентської діяльності Ю. Романчука була боротьба за проведення виборчої реформи. Як український посол і керівник парламентської фракції він наполегливо домагався внесення змін у нормативні акти. Адже, декларуючи конституційні принципи національної рівноправності усіх народів імперії, уряд часто порушував їх і, що характерно, на основі чинного законодавства. Щоб покласти край цій дискримінаційній політиці, Ю. Романчук 29 вересня 1905 р. подав на розгляд парламенту проект, згідно з яким вибори до Державної ради мали б проводитися на основі загального, рівного, безпосереднього і таємного голосування. Тобто, пропонував уряду відмовитися від політики цензів на виборах, надавши кожному народу Австро-Угорщини таку кількість мандатів, яка відповідала територіальним розмірам краю та кількості його населення.

Законопроект Ю. Романчука підтримали 155 депутатів, 114 виступили проти, тож він не став законом, для ухвалення якого були необхідні дві третини голосів. Натомість 20 березня 1906 р. уряд вніс на розгляд парламенту свій законопроект. При цьому українські послы отримали запевнення від цісаря, що їх пропозиції будуть враховані під час обговорення документа. Насправді – це був своєрідний маневр, тому Ю. Романчук виступив з різкою критикою намірів влади: «Протестуємо проти такого зневажання наших прав, – зазначив він, виступаючи 22 листопада 1906 року у парламенті, – і засвідчуємо, що таких несправедливих і насильницьких, а для австрійської держави ганебних ухвал не визнаємо» [23]. На знак протесту українські послы залишили зал засідань Державної ради, що, правда, не завадило парламенту 21 січня 1907 р. прийняти закон на основі офіційного проекту, який через чотири дні був затверджений цісарем.

Як і передбачалося, прийняті зміни насамперед влаштовували поляків, які отримали одне парламентське місце на 53 тисячі виборців, тоді як українці – на 144 тисячі виборців. Крім цього, із 106 мандатів, виділених для Галичини, українцям дісталось лише 28, що було грубим порушенням їх громадянських прав. Водночас треба зазначити, що реформа виборчого законодавства все ж мала певне прогресивне значення. Насамперед тому, що запровадження в австро-угорській державі загального прямого й таємного голосування помітно активізувало боротьбу її народів за національні й громадянські права. Зрештою, попри репресії й фальсифікації, кількість депутатів-українців у новообраному в 1907 р. парламенті зросла, порівняно з 1897 р., майже вдесятеро.

Велику об'єднавчу роботу Ю. Романчук провадив, зокрема, як голова української парламентської репрезентації в Державній раді та віце-президент Рейхсрату (до речі, він був єдиним українцем, який здобув таку високу посаду в австрійському парламенті). Це був час, коли загострилася боротьба за український університет, набирал обертів громадський рух за зміну виборчої системи, наростали хліборобські страйки тощо. За таких обставин Ю. Романчук, який завжди намагався реально оцінити складну ситуацію, неодноразово знаходив консенсус як з урядом, так і з радикально налаштованою опозицією. І, що характерно, домагався цього завжди цивілізованим шляхом, не допускаючи подальшого суспільного протистояння. Це, власне, було виявом його європейськості як політика.

Значних зусиль докладав Ю. Романчук і для припинення суперечок усередині Українського парламентського клубу, примирення буковинських послів, до порозуміння між Українською народною і Українською національно-демократичною партіями тощо.

На початку XX ст. справжнім випробуванням для Ю. Романчука, як і українського політикуму в цілому, стала I Світова війна. Річ у тім, що після її початку галичани та наддніпрянці (через лояльність до держав, у складі яких вони перебували) опинилися в стані війни між собою. Однак, зорієнтувавшись у ситуації, українські лідери взяли ініціативу в свої руки щодо координації політичних дій: галичани організували Головну українську раду (ГУР), а наддніпрянці створили Союз визволення України (СВУ). Щоправда, вже з перших днів стали помітними проблеми, які невдовзі призвели до розколу в українському політичному середовищі. Причиною протистояння, як це постійно траплялося в українській історії, була конкуренція за право монополювати представляти інтереси народу. Тому Ю. Романчук у вересні та грудні 1914 р. домігся скликання узгоджувальних нарад усіх послів від Галичини і Буковини з метою усунення розбіжностей в українському таборі. На жаль, через партійні суперечки досягти порозуміння не вдалося.

Однак на початку 1915 р. протистояння послабшало і на роль посередника в залагодженні конфлікту знову було запропоновано кандидатуру Ю. Романчука. 28 лютого 1915 р. він ініціював проведення узгоджувальної наради всіх українських організацій, на якій закликав до тіснішої співпраці з наддніпрянцями. Шляхом тривалих переговорів вдалося виробити узгоджувальну платформу. І 30 квітня 1915 р. представники Народного комітету, УНДП, Українського парламентського клубу, буковинців та Союзу визволення України утворили Загальну Українську Раду для координації зусиль щодо захисту українських інтересів (підтримка біженців, викриття зловживань російських військ тощо). Побачивши, що суперечності між К. Левицьким, М. Васильком і опозицією знову загострилися, Ю. Романчук на засіданні 23 травня 1916 р. запропонував створити єдину українську організацію – Загальну українську парламентарну репрезентацію. Пропозиція була схвалена, а реалізувати задум доручили К. Левицькому, І. Горбачевському та Ю. Романчуку. Проте не судилося: маніфест австрійського уряду про розширення автономії Галичини без урахування її поділу на польську та українську частини, тобто без врахування засадничих вимог українського національного руху, став першим кроком до утворення Польської держави. На знак протесту українські клуби саморозпустилися, а замість них було утворено Українську парламентську репрезентацію (УПР), яку очолив Ю. Романчук, а заступниками обрано Є. Петрушевича та Л. Бачинського.

На думку історика С. Ярославина, 75-річний Ю. Романчук свідомо очолив УПР «щоб не допустити до цілковитого розбиття політичного проводу» [24], тоді, як інший дослідник, Б. Магміт, навпаки не бачив смислу «щоби ветерана ... насильно впихати в сам розгар неперемірливої боротьби, коварства, наклепів, душевних підкупів» [25].

Отже, на основі аналізу доходимо висновку, що завдяки тісному зв'язку з народом, високому культурному рівневі, енергійності та ініціативності, дипломатичності й далекоглядності Ю. Романчук на зламі XX ст. утвердився як провідний політик Галичини, який користувався великим авторитетом не лише серед українських, а й польських парламентарів та офіційного Відня. Репрезентуючи українців на найвищих державних рівнях, посол зробив значний внесок у становлення, розвиток і утвердження національного політичного руху, за що отримав заслужену народну славу. Працюючи в складних суспільно-політичних умовах, коли між українським і польським національними рухами точилася гостра політична боротьба, а центральний уряд свідомо зіштовхував їх між собою, Ю. Романчук своє завдання вбачав у тому, щоби захищати інтереси галицьких українців мирним, цивілізованим шляхом. Тому він завжди діяв помірковано, в рамках закону, прагнучи не допустити кровопролиття в міжнаціональному протистоянні. Звідси – гнучкість й прагматичність, схильність до компромісів заради очікуваного результату, що загалом було наочним виявом його європейськості як політика.

Список використаної літератури

1. Мікула О. Антинародна сутність Галицького крайового сейму / О. Мікула // Право України. – 2003. – № 1.
2. Монолатій І.С. Детермінантні фактори політичної участі (західноукраїнська парадигма транзитного періоду) / І.С. Монолатій // Вісник СевНТУ. – Вип. 100 : Політологія: зб. наук. праць – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2009. С. 65–70.

3. *Аркуша О.* Русофілство в Галичині в середині XIX – початку XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд / О. Аркуша, М. Мудрий // Вісник Львів. ун-ту. Сер. істор. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка. – 1999. – Вип. 34. – С. 231–269.
4. Про Юліана Романчука. – Львів, 1913.
5. *Дейчаківський І.* Юліан Романчук – педагог, громадський діяч, політик / І. Дейчаківський. – Івано-Франківськ, 1999. – 72 с.
6. *Мудрий М.* Місцеве самоврядування Галичини в контексті українсько-польських відносин (друга пол. XIX ст.) / М. Мудрий // Україна в минулому. – К.–Л., 1996. – Вип. 9. – С. 91–101.
7. Слово. – 1884. – ч. 128; 1885. – ч. 125.
8. Руські паралелки в Перемишлі // Діло. – 1887. – Ч. 129.
9. *Moklak J.* W walce o tożsamość ukraińców. Zagadnienie języka wykładowego w szkołach ludowych i rednich w pracach galicyjskiego Sejmu Krajowego 1866–1892 / J. Moklak. – Krakow: Towarzystwo Wydawnicze «Historia Iagellonica», 2004. – 318 s.
10. *Качмар В.* Питання про створення українського університету у Львові в австрійському парламенті на початку XX ст. / В. Качмар // Львів: місто-суспільство-культура. Збірник наукових праць / за редакцією Мар'яна Мудрого. – Львів : ЛДУ ім. Івана Франка. – 1999. – С. 421–431.
11. *Левицький К.* Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. На підставі споминів / Кость Левицький. – Львів : Накладом власним з друкарні оо. Василян у Жовкві, 1926. – С. 476.
12. *Романчук Ю.* Моїм виборцям з повітів Калуш – Войнилів, Долине – Рознітів – Болахів, Бібрка – Ходорів. Sprawozdania z mojej poselskiej działalności, в р. 1901–1907. – Львів, накл. авт., 1908. – 26 с.
13. *Качмар В.* Суспільно-політичне відлуння сецесії українських студентів з Львівського університету в грудні 1901 року / В. Качмар // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. істор. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка. – 1999. – Вип. 34. – С. 289–301.
14. Вчорашні погроми // Діло. – 1908. – 14 (1) квітня. – С. 1; Справа М. Січинського // Діло. – 1911. – 11 листопада (29 жовтня). – С. 1–2.
15. *Tomczyk R.* Radykałowie i socjaldemokraci. Miejsce i rola lewicy w ukraińskim obozie narodowym w Galicji 1890–1914 / Ryszard Tomczyk. – Szczecin : ZAPOL, 2007. – S. 47.
16. Z prasy ruskiej // Czas. – 1908. – 17 kwietnia. – S. 3.
17. *Демкович-Добрянський М.* Потоцький і Бобжинський. Цісарські намісники Галичини 1903–1913 / Михайло Демкович-Добрянський. – Рим : Український Католицький університет св. Климента Папи, 1987. – С. 37.
18. *Partacz Cz.* Od Badeniego do Potockiego. Stosunki polsko-ukraińskie w Galicji w latach 1888–1908 / Czesław Partacz. – Toruń : Adam Marszałek, 1996. – S. 232–233.
19. Z obozu socjalistów lwowskich // Czas. – 1908. – 23 kwietnia. – S. 2.
20. Wśród «Ukraińców» // Czas. – 1908. – 5 maja. – S. 28.
21. Klub ruski // Czas. – 1908. – 25 maja. – S. 2.
22. Wybory sejmowe w roku 1908. – OR BJK. – Teka 8108. – S. 103–106.
23. *Романчук Ю.* Одверте письмо в отвѣтъ многим / Ю. Романчик // Діло. – 1834. – Ч. 158.17.
24. *Ярославин С.* Юліан Романчук – громадський діяч і політик / С. Ярославин // Визвольна боротьба на західно-українських землях у 1918–1923 роках. – Філадельфія, 1956. – С. 7–15.
25. *Магміт Б.* [Федорців Ф.] Сучасні українські політики. Півсонний маєстат (спроба характеристики посла проф. Юліана Романчука) / Б. Магміт [Ф. Федорців] // Шляхи. – 1917. – Січень, лютий. – С. 109–115.

**СЕЙМОВАЯ И ПАРЛАМЕНТСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
Ю. РОМАНЧУКА КАК СРЕДСТВО ОРГАНИЗАЦИИ
УКРАИНСКОГО НАСЕЛЕНИЯ В ГАЛИЧИНЕ И ЕГО
ПОЛИТИЧЕСКОГО ОПРЕДЕЛЕНИЯ В АВСТРО-
ВЕНГЕРСКОМ ГОСУДАРСТВЕ**

А. Мельник

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, 79000 Львов, Украина*

Исследуется сеймовая и парламентская деятельность Ю. Романчука как средство организации украинского населения и его политического выбора в Австро-Венгерском государстве. На основе анализа выступлений и стенографических записей, напечатанных в газете «Слово», а также других опубликованных и неопубликованных (архивных) документов и материалов, посвященных изучению личности Ю. Романчука, раскрывается его роль в укреплении украинских фракций в Галицком сейме и Венском парламенте с целью защиты национальных и социальных прав украинского народа.

Ключевые слова: представительные органы власти, сейм, парламент, национальные меньшинства, фракция, национальные интересы, социальные права, политическое самоопределение.

**Y. ROMANCHUK'S SEJM AND PARLIAMENTARY ACTIVITY
AS A MEANS OF UKRAINIAN POPULATION ORGANIZATION
IN GALICIA AND ITS POLITICAL DETERMINATION
IN AUSTRO-HUNGARIAN STATE**

A. Melnyk

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska Str. 1, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

The Sejm and parliamentary activity of Y. Romanchuk is researched as a means of organization of Ukrainian population of Galicia and its political determination in the Austro-Hungarian state. On the basis of speeches and stenographic records, printed in the newspaper «Slovo» and other published and unpublished (archival) documents and materials, devoted to the outstanding figure of Y. Romanchuk, his role in strengthening Ukrainian factions in the Galician Sejm and the Vienna parliament with the aim of protection the rights of the Ukrainian people is elucidated.

Key words: representative bodies, the Sejm, parliament, national minorities, faction, national interests, social rights, political self-determination.

*Стаття: надійшла до редакції 11.10.2012
прийнята до друку 09.11.2012*